
Дзьмітрый Падбярэзскі

...Ты думаеш, мы там — нічога ня бачым, ня чуем,
газетаў не чытаем, у Сеціве ня корпаемся?
Усё ведаем, усё мы разумеем і помнім...

Застаецца рэчку пераехаць

Журналісцкае апавяданьне

Гадзіннік нагадваў пра пачатак пятай вечару. Менавіта таму журналіст Падбярэзскі, закінуўшы за плячо вядомую ўсім у гэтым горадзе жоўтага колеру сумку, пабег да аўтобуса на прыпынку. Каса зачынялася праз якіх пяцьдзесят хвілінаў, але ганарар ён мусіў атрымаць менавіта сёння. Ён даў слова вярнуць пазычаныя грошы якраз у дзень выплаты, а зманіць даўнім сябрам было звыш ягоных правілаў.

Аўтобус — зрэшты, адзіны, які хадзіў найпрост да Дому прэсы з ягоным заповітным акенцам касы — здавалася, чакаў толькі яго аднаго. Журналіст ускочыў на прыступку, ухапіўся за парэнчы і, аддыхваючыся (гады ўсё ж нагадвалі пра сябе), задумаўся: «Значыць, так... Хачынку трэба аддаць, Майсееву... гэты можа пачакаць, Гаўрону... абавязкова! Ну, і праставіцца. Усё ж — выратавалі хлопцы, дзякуй ім».

Аўтобус крануўся, але абвестка пра наступны

прыпынак не прагучала. Журналіст не звярнуў на гэта ўвагі і кінуў позірк на гадзіннік: здаецца, усё ў парадку, ён ня спозьніцца. І толькі тады павярнуўся тварам да салону, шукаючы кампосьцер. Тое, што ён убачыў, прымусіла Падбярэзскага, па меншай меры, задумацца.

Найперш звярнула на сябе ўвагу тое, што, апрача яго ды нейкага бамжаватага выгляду мужчыны, у салоне аўтобусу нікога больш не было. Па-другое, замест звыклых падрапаных, парэзаных крэслаў у салоне скрозь знаходзіліся труны. Розных памераў, рознай аздобы і выгляду, але — труны!

Тым ня менш рука журналіста аўтаматычна пацягнулася з квіточкам да кампосьцера. Але ў гэты самы момант ягоны рух перапыніў мужчынскі голас:

— Кінь! Дарога ўжо аплачана.

Журналіст не зразумеў:

— Гэта які маршрут?

— Твой, твой, — адказаў мужчына і павярнуўся да журналіста.

Выглядаў ён сапраўды на самага звычайнага бамжа: зашмальцаванае паліто на ўсе сезоны, зношаныя не адным пакаленьнем джынсы, такія ж самыя красоўкі. Адно, што не пасавала ягонаму выгляду, — гэта тоўстая «амбарная» кніга, занадта чыстая што да ягонай знешнасьці.

— Я цябе сьпецыяльна чакаў, — патлумачыў мужчына.

— Што значыць — сьпецыяльна? — не зразумеў журналіст, — Я, здаецца, зусім не таксі замаўляў.

— Нашае таксі прыходзіць без замовы, — адказаў мужчына. — Ведаеш, у жыцці кожнага чалавека надыходзіць час, калі ён ня мусіць сам замаўляць, куды ехаць. Проста яму кажуць: час збірацца ў дарогу. Настаў час кінуць усё да рэшты і выпраўляцца.

— Мне здаецца, што я ня ў той аўтобус ускочыў, — прамармытаў журналіст.

— А іншыя цябе сёння і не чакалі, — усміхнуўся мужчына.

Усьмешка гэтая была нейкая дзіўная. Ёсьць усьмешкі адкрытыя, шчырыя, калі праз іх нібыта відаць усю душу чалавека. Ёсьць усьмешкі крывыя, быццам даніна сітуацыі, калі за той усьмешкай хаваецца не няпрыязь, не гатовасьць прыйсьці да згоды, а нейкія падводныя камяні. Ёсьць, зрэшты, усьмешкі дзяжурныя, пратакольныя, за якімі наогул нічога не хаваецца.

Мужчына ўсьміхаўся так, як бацька, бывае, усміхаецца, упершыню пабачыўшы свайго першынца.

— Спыніце аўтобус, я выйду, — запатрабаваў журналіст.

— Тое немагчыма, — разьвёў рукамі мужчына. — Так бы мовіць — экспрэс. Адсюль — і туды. Без прыпынкаў.

Праз шыбы аўтобусу ва ўсю біла сонца, цёплае веснавое паветра залятала ў салон праз адчыненыя вокны, і журналіст раптам адчуў усю недарэчнасьць сітуацыі. Ён ведаў: аўтобусы іншых маршрутаў тут сапраўды ня ходзяць, ён мусіць пасьпець да закрыцьця касы, атрымаць ганарар, аддаць пазычанае і, у рэшце рэшт, адзначыць гэты сьвяты для кожнага журналіста ганарарны дзень з сябрамі ў якой знаёмай кавярні. Дык чаму гэты мужчына загадвае яму гэтак раптоўна зьмяніць усе планы?!

— Так, стоп! — крыкнуў журналіст. — Што такое?! Куды мы едем?

— Якія ж вы ўсе, людзі, дзіўныя, — мужчына пачухаў патыліцу. —

Дзіўныя вы людзі, калі яшчэ жывыя. А як час надыходзіць — ніяк скеміць ня можаце.

— Што — скеміць?! — зароў журналіст, калі пабачыў, што аўтобус зьвярнуў у зусім адваротны, ад патрэбнага яму, бок.

— А то, што — усё, — неяк сумна ўсьміхнуўся мужчына. — Мяне, дарэчы, Харонам завуць. Але як для цябе — Хароныч.

— Я выходжу. Хопіць жартаў, — сказаў журналіст. — Во табе прабіты талон, спыняй аўтобус і — бывай здаровы.

Хароныч засьмяяўся. Сьмех гэты быў нейкі дзіўны: сухі, патрэсканы, але неўзабаве ён у рэшце рэшт зьмяніўся ў кашаль. Аўтобус стаў на скрыжаваньні, перад ім пераходзілі дарогу людзі, пра нешта гаманілі, маладыя нават цалаваліся, міліцыянт пасярод дарогі круціў паласатай палкай. І ўсё гэта яшчэ больш дадала сітуацыі неверагоднасьці, нерэальнасьці.

— Так, — паспрабаваў супакоіць сябе журналіст. — Пачнем спачатку. Мне трэба ў Дом прэсы. Там я атрымаю ганарар, вярну пазыку сябрам, з якімі мы потым возьмем па сотцы і разыйдземся па хатах. Узрост такі ўжо, што не па дзеўках лётаць. Што мне замінае не зрабіць гэта?

— Ды вось тое, — адказаў Хароныч і расчыніў перад тварам журналіста сваю кнігу.

— Ведаеш, я ўвогуле ня самы галоўны ў нашай канторы, — растлумачыў ён. — Я толькі выконваю тое, што мне даручана кіраўніцтвам. А на гэты дзень сярод іншага мне дадзена каманда: журналіста Падбярэзкага даставіць па месцы прызначэньня. Калі — ня я вызначаю. Ня я і вінаваты. Я толькі выконваю тое, што мне загадалі. Сам зірні.

Хароныч паднёс да твару журналіста кнігу:

— Бачыш, гэты дзень, сьпіс людзей. Вось тваё прозьвішча сярод іншых. Значыць, ты мусіш ехаць ня ў Дом прэсы, а са мной.

— Куды?! — крыкнуў журналіст.

— А куды яшчэ Хароныч людзей возіць? Ці не табе ведаць, журналіст?

Падбярэзскі ўчапіўся за парэнчу, каб ня ўпасці. Не, сто грамаў каньяку, якія ён выпіў у рэдакцыі газеты, дзе пакінуў замоўлены артыкул, не маглі быць нагодай для такіх вась глюкаў. Безумоўна, узрост у яго не такі ўжо маладзецкі, каб вытвараць подзьвігі, але, здаецца, чорныя коткі праз вочы яшчэ ня сноўдаюць, папялушкі ў ложак не цягнуць, каб такое вось бачыць пры жыцьці.

— Дык я што — памёр? — ледзь прашаптаў журналіст.

— Амаль, — адказаў Хароныч. — Табе засталося ўсяго нічога. Ды й ложак табе ўжо падрыхтаваны.

Ён паказаў на адну з трунаў.

— Сябры твае парупіліся. Добрую замовілі. Дрэва вытрыманае, не сырое, без праблемаў выносяць. Абіўка фацэтная, не малых грошай каштуе. Падушачка вась натуральная, не паралон табе. Цябе й пры жыцьці людзі паважалі. А таму, бачыш, усё зрабілі па поўнай праграме!

— Стоп, Хароныч! — запырэчыў журналіст. — Хлопцы што, загадзя заплацілі?

— Не, ты што? — адказаў мужчына. — Ты зараз знаходзішся быццам ва ўмоўным часе. Тое, што ты бачыш, — нібыта праекцыя таго, што неўзабаве адбудзецца. А засталося... зрэшты, ня трэба табе ведаць, колькі засталося. Яно ж можа ў любы момант...

— Блін! — журналіст закруціўся па салоне аўтобуса, як вугор на патэльні. — Што гэта значыць? Стоп, маўчы, мужык! А гэта значыць тое, што мае сябры, якім я сёння не змагу аддаць пазыку, змушаныя будуць яшчэ і дадаць свае грошы, каб мяне пахаваць?! Ну ты зусім збрэндзіў, Хароныч!

— Не. Ты памыляешся. Бо са мной яшчэ пагаманіць можна. Але вось я паглядзеў бы на цябе, калі б на маім месцы апынулася тая кабета, што з касой праз плячо ходзіць. Зьменьніца мая. Што б ты ёй казаў, як бы аргументаваў?

— Ідзі ты ў с.., — адказаў журналіст і адварнуўся да акна.

— Ты ў мяне сёння апошні, — раслумачыў Хароныч. — Я ведаў, што фрукт ты — той яшчэ, вось і пакінуў на дэсерт. Прабач! Можа, калі б я раней прыехаў, менш бы эмоцыяў было.

— Я не пра эмоцыі! — адказаў журналіст. — Я пра ўласны гонар. Ты што, сапраўды ня мог загадзя папярэдзіць? Намякнуць нечым? Ды хоць бы якім сардэчным прыступам? Лядышкай з даху? П'яным за рулём? Ну дык уяві сабе: што пра мяне цяпер будуць думаць сябры? Маўляў, зваліў у нябыт, а даўжок не вярнуў. Тым ня менш я катэгарычна не хачу пайсьці ў лепшы, як нехта сьцьвярджае, сьвет несумленным чалавекам. Бо гонар маю. Сьпяраша мушу выканаць тое, што належыць, а ўжо потым — няхай гарыць мая адрына!

— Сколькі я такога наслухаўся! — уздыхнуў Хароныч і зноў разгарнуў кнігу. — Вось, глядзі. Бізньесмэн. Прапаноўваў мне вялікія грошы. Калі зразумеў, што тое ня жарт, прапанаваў адразу ўтрая больш. Заўваж — наяўнымі, каб толькі яшчэ тры дні яму даў, каб ён закрыў усе справы, з кампаньёнамі разьлічыўся. Ну адкуль я вазьму тыя тры дні? Вось суддзя. Працаваў не па сумленьні, а так, як зьверху казалі. Чорны чалавек! Столькіх засудзіў за п'яны грош! Ён наогул прасіў адзін толькі дзень, каб пакаяцца, для газеты напісаць усё, як было, назваць усіх, хто яго прымушаў засуджваць ні ў чым не вінаватых. Ты думаеш, мы там — нічога ня бачым, ня чуем, газетаў не чытаем, у Сеціве ня корпаемся? Усё ведаем, усё мы разумеем і помнім. Таму дзе той дзень для такіх, нават гадзіна? Паехалі! А вось тут ляжыць дыктар тэлебачаньня. Ведаеш, чым ён апраўдваўся? У мяне, маўляў, выйсьця не было. Маўляў, мусіў чытаць тое, ад чаго самога ванітавала, але ж нідзе больш так не плацілі, як за такую хлусьню. За хлусьню вось і едзе заўчасна... Думаю, быў бы прыстойным чалавекам — далі б адтэрміноўку якую.

— А чаму раптам я?! — не зразумеў журналіст.

— Кампанію трэба, відаць, разбавіць, — патлумачыў Хароныч. — Не адну ж поскудзь штодня на той сьвет сплаўляць. Там такога хапае. А план па прыстойных, прабач, у нас таксама існуе.

Тады журналіст не стрымаўся, і, паказваючы на маленькіх памераў труну, ледзь не схапіў Хароныча за грудкі:

— А гэта — што?! Добра, бізньесоўцы, вертыкальшчыкі, прадажныя дыктары... Я разумею: можа, й ня самыя і не заўсёды лепшыя людзі. Але чаму ж ты, гад, дзяцей з намі цягнеш?! Яны — у чым вінаватыя?

Хароныч адрэагаваў надзіва спакойна.

— Калі выпадае дзяцей забіраць, павер, у нас таксама ня самы лепшы настрой. Аднак сёння ў маім сьпісе дзяцей няма.

— Дык што ж гэта? — не зразумеў журналіст.

— Сам паглядзі, — адказаў Хароныч і гучна загарнуў кнігу.

Журналіст Падбярэзскі наблізіўся да маленькіх памераў труны і, збялеўшы, адкінуў вечка. Тое, што ён там убачыў, не магло ня ўразіць: укладзеныя акуратна радкамі, у труне ляжалі кніжкі Купалы, Коласа, Багдановіча, Быкава, Мележа, Някляева, Сыса...

— Ты, гэта... што такое? — не зразумеў журналіст. — Чаму гэта тут?!

— Ды таму, — растлумачыў Хароныч, — што сёння памерла беларуская мова. І я мушу правесці яе ў лепшы сьвет... Туды, дзе здаўна латынь жыве.

— Как — умерла?! — не зразумеў журналіст.

— Да вот так, элементарно, благодаря государственной политике и молчаливому согласию самих же белорусов, — растлумачыў Хароныч. — Мне, честно говоря, весьма жалко. Я сам за потерю добавку к зарплате. Нам ведь доплачивали еще и за знание языков. А коль нет языка — нет и доплаты.

— Бред какой-то! — журналіст схпіўся за галаву. — Этот ваш городской транспорт — полная чума!

— Прости, я не отвечаю за ваши общественные маршруты, — адказаў Хароныч. — Мне действительно очень жаль. Я люблю белорусские песни. Таких плачей над умершими, как в Беларуси, я нигде в мире не слышал.

Журналіст рвануў на сабе куртку. Гузікі сыпанулі па салоне аўтобусу, як прусакі. Ён мусіў нешта зрабіць, таму што абсурднасьць сітуацыі дасягнула апагею. Гэта проста ня ўпісвалася ні ў якія межы. Добра, былі выпадкі, калі яны сапраўды з сябрамі перабіралі ўсё магчымае, траплялі ў міліцыю, потым раніцай разьбіраліся з жонкамі, тлумачылі нешта на рабоце. Але ў параўнаньні з тым, што здарылася сёння, увесь сусьветны абсурд разам узяты адступаў на іншы план. Толькі таму, што ўсё гэта немагчыма было уявіць нават у самых вар'яцкіх трызьненьнях. Проста таму, што такіх трызьненьняў наогул не існавала.

— Хароныч, — сказаў журналіст. — Я тебя прошу. Честь для меня — главное. Я никогда в жизни не врал. Стой! Не так! Точнее: старался не врать. Я всегда старался держать слово. И очень не хочу уйти в мир иной другим. Человеком, который не сдержал слово. Я очень тебя прошу: дай мне полсуток.

— Ты, Подберезский, как и все другие, — просишь. Вы все одинаковые.

— Да, прошу! Денег вот тебе — не обещаю. Нет их у меня и никогда не было. Потому что не воровал. И не предавал. И все, что мне остается, — это сдержать слово, вернуть долги. А вот уж после — что хочешь! Забирай меня в любой момент. Но, поверь, я не могу уйти, не выполнив данного слова.

Хароныч задумаўся. Ён пагартаў сваю кнігу, нешта прамармытаў пад нос, пазначыў асадкай, потым спусьціў акуляры на кончык носа і ўважліва паглядзеў на журналіста.

— Так... Как говорят, есть варианты. Завтра я должен забирать из Дома прессы твоего коллегу. Русского. Очень мне он, признаться, не нравился. Приехал из России, работал на киностудии, снимал фильмы о белорусской культуре, а когда оказался не у дел, пошел в газету и начал гадить на белорусов. Заберу-ка я его сегодня, вне плана. А ты... Считай, ты по-

лучил отсрочку. Только вот распишись здесь. Мол, ознакомлен, предупрежден. Со всем согласен. И до встречи завтра. Учти: в виде исключения. Только на сей раз — без душещипательных бесед. Я приехал и забрал, без предупреждения.

На тым яны і вырашылі. Аўтобус павярнуў і праз нейкіх дваццаць хвілінаў падруліў да будынку. Журналіст Падбярэзскі вываліўся з аўтобусу, уздыхнуў на поўныя грудзі і скіраваўся на ватных нагах да Дому прэсы, ля ўваходу ў які стаяла машына «хуткай дапамогі». Ён яшчэ пачуў: «Женечка только включил чайник, как — бабах!»

Але каса, на щчасьце, яшчэ працавала. Журналіст атрымаў ганарар, прайшоў па паверхах, раздаў пазыкі, а потым разам з сябрамі накіраваўся ў бліжэйшую кавярню, дзе праз не адну чарку звыклага напою хутка забыў на ўсё тое, што здарылася з ім у апошнія гадзіны.

Прафесія журналіста не вымагала Падбярэзкага адзначыцца на прахадной дакладна а восьмай раніцы. Ён прачнуўся на пачатку адзінаццатай і заўважыў, што пакінутых на фартэпіяна грошай — рэшткаў ганарару — не было. Значыць, жонка пайшла ўжо на працу.

«Хорошо вчера посидели», — адзначыў сам сабе журналіст і раптам адчуў: нешта ня тое. Неяк няўтульна яму зрабілася. Быццам нехта ў роце язык яму памяняў. І думаў ён ня так, як штодня. «Это же, блин, привиделась вчера какая-то херня невообразимая!», — падумаў журналіст. Тады ён, спрабуючы ўжо ні пра што ня згадаць, пайшоў чысьціць зубы. Згатаваў каву, прагледзеў тэленавіны, апрагнуў сьвежую кашулю, прычасаўся. Можна было ісьці на працу.

Каб сесьці ў тралейбус, журналіст Падбярэзскі мусіў перайсьці шырокую вуліцу. Крочыць да сьветлафору было далёка, дый мала хто тут, насупраць прыпынку, зважаў на тья правілы. І як толькі журналіст адзначыў пэўны разрыў у руху аўтамашынаў, ён стрымгалоў кінуўся праз вуліцу, каб пасьпець на патрэбны маршрут.

А ў гэты час якраз набірала хуткасьць цяжкавагая фура міжнароднай фірмы перавозак «Стыкс»...

1.04.2005

